

ბაირონის რელიგიურ-ფილოსოფიური პრობლემატიკა

მალხაზ ბალაძე

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ქართული ფილოლოგიის
დეპარტამენტის ასოცირებული პროფესორი,
საქართველო, ბათუმი.

აბსტრაქტი.

ლიტერატურათმცოდნეობაში ცნობილია, რომ რომანტიკული ლიტერატურის სულიერი საზრდო ქრისტიანული მსოფლმხედველობა იყო. ამიტომაც, ბაირონის შემოქმედების საკვლევ საკითხთა შორის მნიშვნელოვანი ადგილი დაიჭირა რელიგიურმა პრობლემატიკამ, რადგან იგი ხშირად მიმართავდა ბიბლიურ თემებს.

ზოგადად, ამ თემების გამოყენება მსოფლიო ხელოვნებასა თუ ლიტერატურაში თანამედროვე სალიტერატურო კრიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი საკითხია. ამას ისიც განაპირობებს, რომ ბოლო ხანებში გაიზარდა ინტერესი ევროპული კულტურის სულიერი საფუძვლების მიმართ. განსაკუთრებით მე-20 საუკუნის ოცდაათიანი წლების შემდეგ ინგლისსა და ამერიკაში ბაირონის შემოქმედების როგორც რელიგიური, ასევე ფილოსოფიური საკითხები კვლევის საგნად იქცა. მოცემული თემა ამ დიდი საკითხის მოკლედ განხილვის მცდელობას წარმოადგენს. ასევე, საინტერესო იქნება ზოგიერთი პარალელი ქართულ რომანტიზმთან.

ბაირონის შემოქმედებით დაინტერესებული მკვლევრები მივიდნენ დასკვნამდე, რომ პოეტის შეხედულებები რელიგიის შესახებ არ ატარებდა სისტემურ ხასიათს, იგი იხრებოდა კლავინიზმისკენ და დეისტური მსოფლმხედველობით იყო ნასაზრდ-

ოები. ამასთან ერთად, იგი არასდროს წყვეტდა კავშირს სკეპტიციზმსა და რაციონალიზმთან, თუმცა, ამავე დროს, მან უარყო ვოლტერისეული მშრალი რაციონალიზმი. ძირითადი ფაქტორები, რომელმაც განაპირობა პოეტის რელიგიურ-ფილოსოფიურ შეხედულებათა არამყარი და რთული განვითარება, იყო ბაირონის მაღალი ინტელექტუალიზმი და ამ კუთხით მისი აქტიუობა. ასევე, დიდი როლი ითამაშა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებმა, მათმა მიღწევებმა და იმ ეპოქის რაციონალისტურმა სულმა.

ბაირონი ყოველთვის ცდილობდა იმის დაჯერებას, რომ სამყარო მოწესრიგებულია და, ასე ვთქვათ, კეთილგანწყობილი. შემდეგ კი მთელი ემოციითა და სიბრაზით ეძებდა წამოჭრილ კითხვებზე პასუხის გაცემას.

ბაირონს მთელი ცხოვრების განმავლობაში სწამდა რწმენის აუცილებლობა ადამიანისათვის, რომელიც მას ეხმარებოდა მორალური სისავსისა და სამყაროს საყრდენი ძალის გაცნობიერებაში. იგი არ იყო მართმადიდებელი ქრისტიანი. ინტელექტუალური პატიოსნებისა და გონების ცნობისმოყვარეობის გამო პოეტი იძულებული იყო მიემართა სხვადასხვა რელიგიურ-ფილოსოფიური და ეთიკური დოქტრინების ანალიზისათვის, რომლებიც ვერ იძლეოდნენ მისთვის დამაკმაყოფილებელ პასუხებს წამოჭრილ ონტოლოგიურ კითხვებზე. ამ საკითხის მხატვრულად გადაწყვეტის მიზნით პოეტი ქმნის ყოფიერების არსისა და ადამიანის ურთიერთქმედების მისთვის უნივერსალურ მოდელს.

ასევე ნაშრომში საინტერესო სურათს იძლევა ბაირონის შემოქმედების შედარება ქართველ რომანტიკოსებთან .

საძიებო სიტყვები: რომანტიზმი; ბაირონი; რელიგიური; ფილოსოფიური; ბაირონიზმი.

შესავალი.

რომანტიზმის წარმოშობა ევროპაში „დიდი სევდის“ პერიოდს ემთხვევა. მე-18 საუკუნის ბოლო და მე-19 საუკუნის პირველი ნახევარი საოცარი ქართვეილებისა და იმედგაცრუების პერ-

იოდი იყო. იგი შეეხო ცხოვრების ყველა სფეროს, რამაც ასახვა ჰპოვა ლიტერატურაში რომანტიკული მიმართულების კუთხით. რომანტიზმის სულიერ წყაროს ქრისტიანული მსოფლგაგება ასაზრდოებდა. რადგან ამ ჟანრის წარმოშობის მიზეზი ერთნაირი განწყობილება იყო, თემატიკური და მხატვრულ-გამომსახველობითი ფორმებიც სხვადასხვა ქვეყნის რომანტიკულ ლიტერატურაში ხშირად იჩენენ მსგავსებას, რომელთა კვლევა ძალიან საინტერესო სურათს იძლევა.

მეთოდი.

შედარებითი, მხატვრულ-სახეობრივი და სისტემური ანალიზის საფუძველზე მოხდა ბაირონის შემოქმედების რელიგიურ-ფილოსოფიური პრობლემის ანალიზი, რომელმაც წარმოაჩინა გენიალური მოაზროვნის მრავალწახნაგოვანი მიდგომა ამ საკითხთან. საკვლევ საკითხთა შორის განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა იმ „შინაგანი დიალოგისა“ და მწვავე სულიერი განცდების წარმომშობ მოტივებს, რომელიც თან ახლდა მწერლის პოეტურ სამყაროს ამ საკითხთან ჭიდილის დროს.

ასევე მოხდა შედარება ქართველ რომანტიკოსებთან იგივე თემატიკის კუთხით, რამაც გამოავლინა ერთეულ საკითხებთან როგორც იდენტური, ასევე განცხვავებული მიდგომები.

შედეგები.

შედარებითმა ანალიზმა მოგვცა შესაძლებლობა, მკაფიოდ გამოკვეთილიყო მწერლის მრავალგვარი მიდგომა რელიგიურ საკითხებთან. ასევე დაგვანახა, ამ მრავალგვარობის ფილოსოფიური საფუძვლები. გამოჩნდა, რომ პოეტის მწერლურ მიზანსწრაფვასა და მსოფლმხედველობრივ კრედოს წარმოადგენდა და მნიშვნელოვნად განსაზღვრავდა რელიგიურ-ფილოსოფიური პრობლემატიკა.

ქართველ რომანტიკოსებთან შედარებითმა ანალიზმა გამოავლინა მრავალი მსგავსება, როგორც თემატიკური, ასევე მხატვრულ-გამომსახველობითი ფორმებისა.

დისკუსია.

ბაირონის შემოქმედების საკვლევ საკითხთა შორის მნიშვნელოვანი ადგილი დაიჭირა რელიგიურმა პრობლემატიკამ, რადგან იგი ხშირად მიმართავდა ბიბლიურ თემებს.

ზოგადად, ამ თემების გამოყენება მსოფლიო ხელოვნებასა თუ ლიტერატურაში თანამედროვე სალიტერატურო კრიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი საკითხია. ამას ისიც განაპირობებს, რომ ბოლო ხანებში გაიზარდა ინტერესი ევროპული კულტურის სულიერი საფუძვლების მიმართ. განსაკუთრებით მე-20 საუკუნის ოცდაათიანი წლების შემდეგ ინგლისსა და ამერიკაში ბაირონის შემოქმედების როგორც რელიგიური, ასევე ფილოსოფიური საკითხები კვლევის საგნად იქცა. მოცემული თემა ამ დიდი საკითხის მოკლედ განხილვის მცდელობას წარმოადგენს. ასევე, საინტერესო იქნება ზოგიერთი პარალელი ქართულ რომანტიზმთან.

ბაირონის შემოქმედებით დაინტერესებული მკვლევრები მივიდნენ დასკვნამდე, რომ პოეტის შეხედულებები რელიგიის შესახებ არ ატარებდა სისტემურ ხასიათს, იგი იხრებოდა კალვინიზმისკენ და დეისტური მსოფლმხედველობით იყო ნასაზრდოები. ამასთან ერთად, იგი არასდროს წყვეტდა კავშირს სკეპტიციზმსა და რაციონალიზმთან, თუმცა, ამავე დროს, მან უარყო ვოლტერისეული მშრალი რაციონალიზმი. ძირითადი ფაქტორები, რომელმაც განაპირობა პოეტის რელიგიურ-ფილოსოფიურ შეხედულებათა არამყარი და რთული განვითარება, როგორც მკვლევრები აღნიშნავენ (მარჯარუმი), იყო ბაირონის მაღალი ინტელექტუალიზმი და ამ კუთხით მისი აქტივობა. ასევე, დიდი როლი ითამაშა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებმა, მათმა მიღწევებმა და იმ ეპოქის რაციონალისტურმა სულმა.

ბაირონის რელიგიური საკითხების კვლევას მიეძღვნა მრავალი შრომა. ერთ-ერთი იყო ფეერჩაილდი, კოლუმბიის უნივერსიტეტის პროფესორი, რომელმაც ხუთი ტომი მიუძღვნა აღნიშნულ საკითხს. ავტორი არ ცდილობს, რომ ბაირონის რელიგიური ხარისხი აამაღლოს, როგორც ეს გვხვდება თუნდაც ქართულ კრიტიკაში, არამედ იგი ამბობს, რომ ბაირონი არ უარყოფდა, მაგრამ ბოლომდე ქრისტიანობის მიღების თქმაც არ შეიძლება მისი პოეზიიდან გამომდინარე, იგი მაინც ბიბლიურ მასალას უყურებდა როგორც წყაროს პოეტური მასალისათვის.

მთელი ცხოვრების განმავლობაში ბაირონი ცდილობდა იმის დაჯერებას, რომ სამყარო მოწესრიგებულია და, ასე ვთქვათ,

კეთილგანწყობილი. შემდეგ კი მთელი ემოციითა და სიბრაზით ეძებდა წამოჭრილ კითხვებზე პასუხის გაცემას. ამისთვის იგი მიმართავდა კალვინიზმს, პანთეიზმს, კათოლიციზმს, დეიზმს და მისი ძიება ყოველთვის ბრუნდებოდა ამ უკანასკნელთან.

ცნობილი მკვლევარი და ბიოგრაფი ლესლი მარშანდი წიგნში „The Poetry of Byron: A Critical Introduction“ იგივე დასკვნამდე მიდის, რომ ბაირონის დამოკიდებულება რელიგიის მიმართ კი იყო სერიოზული, თუმცა ორგანიზებული ქრისტიანობის მიმდევრებს მას ვერ მივაკუთვნებთო.

ნინა დიაკონოვა წიგნში „ინგლისური რომანტიზმი“ აღნიშნავს, რომ ბაირონისათვის რელიგია ეს იყო საკუთარი „სინდისის, აზრისა და გრძნობების თავისუფლების დამტკიცებით“ აღქმული ერთობლიობა. იყო „ერთგვარი ფორმა პროტესტისა მიმართული როგორც ოფიციალური საზოგადოების, ასევე მისი იდეოლოგიის დასამარცხებლად“. ასევე, მკვლევრის აზრით, პოეტი არც „ბუნდოვანი დეიზმის“ მიმართ იყო მწყობრი და თანმიმდევრული (Дьяконова, 1978: 79).

ბოსტეტერი „კაენზე“ საუბრისას აღნიშნავს, რომ „კაენი“ ტენდენციური დრამაა და იგი ბაირონის წარუმატებლობაა. ეს კი, მკვლევრის აზრით, განპირობებული იყო ბიბლიის პირდაპირი გაგებით, რაც კალვინისტურმა აღზრდამ და მისმა წარუშლელმა კვალმა განაპირობა.

როგორც ჩანს, პოეტის რელიგიური საკითხების, მსოფლმხედველობრივი თემების მიმართ კრიტიკოსები განსხვებულ აზრებს ავითრებენ, რაც ტექსტის პრობლემური ანალიზის საფუძველი ხდება (Маймин, Слина, 1984:28). ამის მაგალითად შეიძლება განვიხილოთ შემდეგი ეპიზოდი: ლუციფერის მხარეს არ იჭერს კაენი, რადგან აცნობიერებს, რომ „ემშაკი ღვთის მტერია და მისი მხარდაჭერა უიმედოა, მაგრამ არც ღმერთის დახმარების იმედია გამოსავალი“. აქ აშკარად იკვეთება ის წინააღმდეგობა, რომელიც, ზოგადად, ბაირონის მთელ შემოქმედებას გასდევს.

ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ ბაირონს უნდოდა დაენახა სამყაროს მოწესრიგებულობისა და კანონზომიერების პრინციპები. თუმცა, როგორც რომანტიკოსებს სჩვევიათ, პოეტი სამყაროში

წინააღმდეგობასა და მტრულ დამოკიდებულებას ხედავდა, რაც მარადიულ და შეუპოვარ ბრძოლას მოითხოვდა. ამიტომაც აღნიშნავენ კრიტიკოსები, რომ ადამიანსა და სამყაროს შორის ჰარმონიის ძიება პოეტისათვის ძირითად პრობლემად იქცა. ალბათ, ეს მდგომარეობაა, რომელზეც სიორენ კირკვეგორი ამბობდა: „ადამიანური ცხოვრების მთავარი უკმარობა სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ სასურველს მხოლოდ კონტრასტების გზით აღწევდა თვით წმინდანობაც კი სხვაგვარად არ მიიღწევა, თუ არა ცოდვის მეშვეობით“ (კიკნაძე, 1978: 283).

ბაირონისთვის რელიგიურ საიდუმლოში პოზიტიური დასკვნების გამოტანა რთულია, მაგრამ მთლად პესიმიზმის საფუძველიც არ არსებობს. ამიტომაც ამბობს იგი: „ტრაგიკულია ბედთან ბრძოლაში ბედი ადამიანისა, თუმცა სასოწარკვეთილს ვერ ვუწოდებთ. სისუსტის მიუხედავად მისი როლი არ არის უიმედო“. ბუნებრივია, მოაზროვნე ადამიანებისთვის დამახასიათებელია მუდმივი შინაგანი დიალოგი და წინააღმდეგობა ძიების გზაზე. შემეცნება თანდათან ხდება, ლოგიკური ჩაღრმავებით, მსჯელობით, ანუ, როგორც ბახტინი ამბობს, „შინაგანი დიალოგით“. პოეტი თითქოს მუდმივი არჩევანის წინაშე დგას. „არჩევანის აქტში იგულისხმება არჩევანი დაპირისპირებულ მხარეთა შორის: თავისუფლება და აუცილებლობა, მოვალეობა და ტკბობა, კარგი და ავი, სიკეთე და ბოროტება... თვითარჩევანის შედეგად პიროვნება თითქოსდა ხელახლა ბადებს, ქმნის საკუთარ თავს“ (პოპიაშვილი, 1988:128-164). ამიტომაც ამბობს პოეტი ერთგან განსხვავებულ აზრს: „ჩვენ ვცხოვრობთ იმიტომ, რომ იმედი მიმართავს მეხსიერებას და ორივე ერთად გვატყუებს“. ეს რომანტიკული ხედვაა. ალექსანდრე ჭავჭავაძეც ასე გადმოგვცემს ანალოგიურ აზრს:

„გლახ ბედისაგან ესრეთ დასჯილი
იმედოვნებას ვუწოდებ ფარად“

(ჭავჭავაძე, 1986:45).

„კაენი“ ღვთისმგომო პოემად იქნა გამოცხადებული და ამას საფუძველიც ჰქონდა, რადგან ლუციფერი ვერ არკვევს სამყაროში თავის ადგილს. კაენის შეკითხვაზე ღმერთთან მისი მსგავსების შესახებ, ლუციფერის პასუხია: „მე არაფერს არ წარმოვადგენო“.

განმეორებით იგივე შეკითხვაზე პასუხი ორაზროვანია: „ვინც შემოქმედს თაყვანს არ სცემს, ის თაყვანისმცემელია ჩემი“. ეს მოგვაგონებს მაცხოვრის სიტყვებს: „ვინც ჩემთან არაა, ის ჩემი წინააღმდეგია“ (აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ თვით სახარებაში იგივე ფრაზის ამგვარ ვერსიასაც ვხვდებით: „ვინც ჩემს წინააღმდეგ არაა, ის ჩემთანაა“).

ბაირონის შემდეგდროინდელ (1816 წლიდან, ინგლისიდან ემიგრაციის შემდეგ) შემოქმედებაში წამყვან ტენდენციად მიჩნეულია ადამიანისათვის გადაულახავი წინააღმდეგობებისა და შეჯახებების ფილოსოფიური არსის ამოხსნის ინტერესი, რაშიც პოეტი ისევე ბიბლიურ თემებს მიმართავს და იჩენს თავის ჩვეულ დიდ მხატვრულ ოსტატობას. ამ დროს პოეტი საზრდოობდა ეროვნული ლიტერატურული ტრადიციებით და გამოირჩეოდა რომანტიკოსებისთვის დამახასიათებელი ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ძიებებით.

ბაირონს მთელი ცხოვრების განმავლობაში სწამდა რწმენის აუცილებლობა ადამიანისათვის, რომელიც მას ეხმარებოდა მორალური სისავსისა და სამყაროს საყრდენი ძალის გაცნობიერებაში. იგი არ იყო მართმადიდებელი ქრისტიანი. ინტელექტუალური პატიოსნებისა და გონების ცნობისმოყვარეობის გამო პოეტი იძულებული იყო მიემართა სხვადასხვა რელიგურ-ფილოსოფიური და ეთიკური დოქტრინების ანალიზისათვის, რომლებიც ვერ იძლეოდნენ მისთვის დამაკმაყოფილებელ პასუხებს წამოჭრილ ონტოლოგიურ კითხვებზე. ამ საკითხის მხატვრულად გადაწყვეტის მიზნით პოეტი ქმნის ყოფიერების არსისა და ადამიანის ურთიერთქმედების მისთვის უნივერსალურ მოდელს, რომელიც გამოვლინდა ავტორისეული მითის სახით. ამ თვალსაზრისით, ნიმუშებად მიჩნეულია „კაენი“, „ცა და დედამიწა“ და „დონ ჟუანი“.

რომანტიკული მითის ავთენტურობას გარკვეული პირობაც ჰქონდა და იგი უნდა ყოფილიყო საკუთარი, რომელიც იქნებოდა შესაბამისობაში მის იდეასთან ყოფიერებაზე, რომელშიც მნიშვნელოვანი ადგილი ადამიანს ეკუთვნოდა. სამყაროს პოეტური სურათის შექმნის მცდელობამ მრავალგვარი ჟანრული ფორმების პიებამდე მიიყვანა პოეტი, რაც ავტორისეული მით-

ების სახით წარმოჩინდა. ამ ფორმის ერთ–ერთი სახე მისტერიის მოდერნიზება იყო და ეს მოდიფიცირებული ჟანრი გამოიყენა „კაენსა“ და „ცა და დედამიწაში“, რომლებიც რომანტიკული მითების შექმნის ნიმუშებადაა მიჩნეული.

ბაირონის ეპოქა ის პერიოდია, როცა ვითარდება მეცნიერება, ახალი შეხედულებები ჩნდება სამყაროს წარმოშობა–განვითარების შესახებ. ეს, თავის მხრივ, ცვლიდა ძველი, უპირობო მრწამსზე დამყარებულ მსოფლგაგებას. სწორედ პოეტის დაინტერესება საბუნებისმეტყველო ცნებებით დაპირობებული იყო შემდეგი ინტერესით – გადაეჭრა ფილოსოფიურ–რელიგიური ეჭვები, ეპოვა მყარი საყრდენი. კრიტიკოსთა ერთი ნაწილი აზრით, ბაირონს სწორედ ის გამოარჩევს სხვა რომანტიკოსთაგან, რომ ის განსაკუთრებით გრძნობდა და განიცდიდა სამყაროში ადამიანის მიტოვებულობასა და უმნიშვნელობას. თუმცა, აღვნიშნეთ უკვე, რომ იგი ამბობს: „ადამიანის ზედს სასოწარკვეთილს ვერ ვუწოდებთ“. ეს განცდა იმდენად დიდი იყო მასში, რომ ვერანაირად ილუზორული წარმოდგენებით ვერ ახერხებდა მისგან თავის დაცვას.

პოეტის ლირიკულ ლექსებშიც მქადავდება სასოწარკვეთილობა:

„მინდა მოვცილდე, მოვწყდე კაცთ მოდგმას,
ხალხი კი არ მძულს,– მათ თავს ვარიდებ,
სულს, რომ სწუხს მუდამ, სტირის და მოთქვამს,
მყუდრო სავანე სურს იმთავითვე“

(ბაირონი, 2013:99).

ნიკოლოზ ბარათაშვილის დარად, ბაირონიც ეძებს მყუდრო სავანეს, თუმცა, უიმედობა და სასოწარკვეთილება ხშირად იპყრობს მასაც და წინააღმდეგობრივი ბუნება აქაც იგრძნობა მისი:

„მე მარტო ვდგავარ ქარგადავლილი,
იმედიც, ალბათ, მიტომ წამიხდა!“

აქვე შევნიშნავთ, რომ ანალოგიური განცდები ქართველი რომანტიკოსებისთვისაც არის დამახასიათებელი, რომელთა შემოქმედებაში ეს თემა გამოიკვეთა მთელი თავისი სიციხადითა და მაღალი პოეტური ხერხებით. ამისთვის საკმარისია მოვიგონოთ

ლექსი „ვპოვე ტამარი“, სადაც ნიკოლოზ ბარათაშვილი მაქსიმალურად ცდილობს იპოვოს იმედი, რომელიც დაიცავს მას არსებული სინამდვილით გამოწვეული სევდისა და მწუხარებისაგან, მაგრამ ამაოდ:

„ვერღა აღმიგო სიყვარულმა კვალად ტამარი!
ვერსად აღვანთე დაშთომილი მისი ლამპარი!
ესრეთ დამიხშო უკუღმართმა ნუგეშის კარი,
და დავალ ობლად, ისევ მწირი, მიუსაფარი!“

„აზრობრივმა სიახლოვემ გამოიწვია ის, რომ ბარათაშვილი „ბაირონული სკოლის“ მიმდევრად აღიარეს, ხოლო ორივენი ჟანაკ რუსოს მიმდევრებად (ჭუმბურიძე, 1974: 117). თუმცა, თემატური მსგავსება სხვა ქართველ რომანტიკოსებთანაც მჟღავნდება. ალექსანდრე ჭავჭავაძე ასე ამოიკვნესებს:

„უსასოდ ყოფას ჯობს ყოფა მკვდარად“.
რასაც გრიგოლ ორბელიანიც უდასტურებს:
„სად სიკვდილსა ვინატრიდი, ვით ცის ნუგეშსა“.

შეიძლება ითქვას, რომ ტექსტთა იდეური იდენტობა არ ნიშნავს ურთიერთგავლენას, არამედ ეს არის დიალოგი მსგავსი მსოფლმხედველობით გამსჭვალული ადამიანებისა, სადაც, ხშირადაც, ტექსტურ იდენტურობასთანაც გვაქვს საქმე. ინტერტექსტი, ანუ, დიალოგი შემოქმედთა შორის, გამომსახველობითი ფორმების დაახლოებასაც იწვევს. „როდესაც შევიცნობთ კავშირს სამყაროს ხატის ნაწილთა შორის, ეს კავშირი, ჩვენი გაგებით, სხვა არაფერია, თუ არა თავად იმ ნაწილთაგან გამომდინარე; იგი არ არის ჩემ მიერ ამ ნაწილებისთვის მოფიქრებული რამ, არამედ ის, რაიც მათ ეკუთვნის არსებითად და, მაშასადამე, რაიც მუდამ უნდა სახეზე იყოს ამ ნაწილთა არსებობისას“ (შტაინერი, 2006: 216). ამ ნიშანთა ფორმის მსგავსება მიგვანიშნებს ჩვენ მათ კავშირზე, რამდენადაც „ნიშანთა გარკვეულ ლოგიკურ შეთანხმებას შეესაბამება მათი მნიშვნელობის განსაზღვრული ლოგიკური კავშირი. მნიშვნელობის ნებისმიერი თავსებადობა ერწყმის მხოლოდ კავშირის არმქონე ნიშნებს“ (Витгенштейн, 1994: 34). მამარდაშვილისეულად რომ ვთქვათ, ეს დიდ შემოქმედთა ის სიმართოვის უფსკრულია, საიდანაც ხმას აწვდენ სხვას... ანუ „ერთი სიღრმე მეორე სიღრმეს ეხმაურება“ (მამადაშვილი, 1992:89).

უკვე ითქვა, რომ სამყაროზე ახალმა წარმოდგენებმა, მისმა უსასრულობის განცდამ რომანტიკოსის პოეტურ ცნობიერებაზე ნეგატიური გავლენა იქონია. ახალმა საბუნებისმეტყველო სურათებმა დაძლია ბაირონი, რადგან მშრალ რეალობასთან გამკლავება და მარადიულ კითხვებზე პასუხის გაცემა ერთგვარ უუნარობის განცდას იწვევდა პოეტში. მეორეც ის იყო, რომ მზორგავი გენია ვერ კმაყოფილდებოდა ქრისტიანული დოგმატიკური პასუხებით. ეს სიცარიელეს ქმნიდა პოეტის სულში, რომლის შევსებასაც ცდილობდა იგი, რათა სტაბილური სულისმიერი საყრდენი ეპოვა. მსოფლიო წესრიგის გაგების მცდელობა სულ იწვევდა მასში სამყაროს შესახებ რელიგიური და მეცნიერული იდეებისა და მიდგომების შეჯახებას.

ყოფიერების არსზე ფიქრმა, პოეტი მითის სახით შემოსა, რამაც მას საშუალება მისცა ადამიანის თვითგამორკვევის შესახებ გამოეკვეტა სხვადასხვა პრობლემა. დააპირისპირა ერთმანეთს ორი მითოლოგიური მოდელი და ააგო მრავალგვარი რელიგიურ-ფილოსოფიური, ეთიკურ-იდეოლოგიური ხასიათის დაპირისპირება: რელიგიური მართლმადიდებლობისა და ეჭვის დაპირისპირება; წინააღმდეგობა სულიერ ძალადობასა და თავისუფალ აზრს შორის; კანონმორჩილება და აჯანყება ა.შ. ბაირონი სამყაროს ბიბლიურ მოდელს განიხილავს სოციალურ წესრიგთან მიმართებაში, რომლის საყრდენი ის ღირებულებათა სისტემაა, რომელსაც იგი გვთავაზობს - ეს რწმენის პრიორიტეტია, რომელიც უარყოფს სულიერ თავისუფლებას, რაც რომანტიკოსი პოეტის თვალში წარუმატებლობას ნიშნავს. თუმცა, ამავე დროს, პოეტი ეკამათება და ვერ იზიარებს განმანათლებლების შეხედულებებსაც, რომელთა მიხედვით ადამიანს შეუძლია სამყაროს შეცნობაცა და გარდაქმნაც. „კაენში“ სწორედ ეს პრობლემა წარმოჩნდა-ადამიანის არსებობის პრობლემა, ისეთი ადამიანის არსებობისა, რომელიც წყდება ქრისტიან მართლმადიდებლობას, რის გამოც მას ეცლება საყრდენი სულიერ სამყაროში და რჩება უსაფუძვლოდ.

„კაენი“ და „ცა და დედამიწა“ მიჩნეულია როგორც დილოგია. ეს სწორედ იმ წინააღმდეგობებით იყო განპირობებული, რომელზეც ვისაუბრეთ უკვე. ერთიანობას კი დრამის პრო-

ბლემეტიკა განსაზღვრავს. ისიც გასათვალისწინებელია, რომ პიესებში პირველში საკვანძო საკითხი და პრობლემა ცოდნაა. მეორეში კი-სიყვარული.

ამდენად, „ცა და დედამიწაში“, როგორც რომანტიკულ მითში, ჩნდება ინდივიდის არსებობის ძირითადი ასპექტი და მას ონტოლოგიური დატვირთვაც გააჩნია. აქ ავტორი „ისევ უპირისპირებს გმირებს, რომლებიც ღებულობენ ცხოვრების ბორცების გამოწვევას და მკაცრად უპირისპირდებიან მას“ (Баїрძე, 1987: 15). მამოძრავებელ ძალად კი სიყვარული გვევლინება, რომელსაც იმის მიცემა შეუძლია ადამიანისათვის, რასაც ცოდნა ვერ მისცემს, ანუ სულიერი საყრდენის. ეს კი თავის მხრივ ადამიანს აძლევს საშუალებას, რომ შეეჭიდოს სამყაროს დისჰარმონიას. სიყვარულის თემა ძლიერდება ესქატოლოგიური მოტივით, რომელიც აძლიერებს პიროვნებას მოსალოდნელი კატასტროფების წინაშე, ზრდის მის შესაძლებლობებს, უხსნის შიშს. აძლიერებს მას ღვთაებრივი სისასტიკის წინააღმდეგ, განამტკიცებს „დედამიწის“, ანუ სიყვარულისა და სიცოცხლის მეტობას „ზეცაზე“, როგორც ადამიანისადმი მტრულ ღვთაებრივ განსაზღვრულობაზე. შემდეგ ნიცშეც მსგავს პოზიციას გამოამჟღავნებს: „სიყვარული ყველასადმი, უკეთუ იგი ცოცხალია“, ვიდრე „სიცოცხლის მოძულეთა“ სათნოება (ნიცშე, 1993: 118).

რომანტიკული მითის ნიმუშად „დონ ჟუანიც“ შეიძლება ჩაითვალოს, რადგან ადამიანისა და სამყაროს ურთიერთობის პრობლემა აქაც იჩენს თავს და მას თავისი უნივერსალური მნიშვნელობა აქვს. აქ განზოგადებამ, მითოსური საიდუმლოებებისაგან განსხვავებით, სხვა ხასიათი შეიძინა: „კაენსა“ და „ცასა და დედამიწაში“ ღრმა ონტოლოგიურ მნიშვნელობას ძირითადი არსების დაპირისპირება იწვევს, რასაც მისტერიის ჟანრული ფორმა განაპირობებს. ეპოსში კი ბაირონი განზოგადებას აღწევს როგორც ბიბლიური, ასევე ძველი მითოლოგიური მოტივების მეშვეობით. ცხოვრების ჩვეულებრივი გარემოებებისა და მითოლოგიურ მოტივთა ურთიერთობამ შექმნა ის მხატვრული ველი, რომელშიც მოხდა განზოგადება დიდი შესაძლებლობებით.

დასკვნა.

ასე რომ, სწორედ ბიბლიური მითების არეალი გახდა საფუძველი „ღვთაებრივი კომედიისა“ და „დაკარგული სამოთხისთვის“. ბაირონისთვის ეს სივრცე გახდა ასპარეზი, სადაც მიმდინარეობდა მუდმივი დაპირისპირება ადამიანისა, როგორც საკუთარ თავთან, ასევე მთელ სამყაროსთან, თან იმგვარად, რომ არ იყო იმედი მათი მორიგებისა და ჰარმონიზაციისა.

მითოსმა უდიდესი მნიშვნელობა შეიძინა ბაირონის შემოქმედებაში, რადგან რომანტიკულ მითებზე ფიქრითა და მათი გააზრებით შეძლო გადმოეცა რომანტიკული ცნობიერებისათვის დამახასიათებელი წინააღმდეგობები და მრავალი ონტოლოგიური ხასიათის რთული საკითხები, რომელთაც არ დაუკარგავს თავისი მნიშვნელობა მთელს მე-19 საუკუნეში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ბაირონი, ლ. (2013). *ლექსები*, თბილისი.
- მამადაშვილი, მ. (1992). *საუბრები ფილოსოფიაზე*, თბილისი.
- ჭუმბურიძე, ჯ. (1974). *ქართული კრიტიკის ისტორია*, ტ.1, თბილისი.
- ჭავჭავაძე, ალ. (1986). *თხზულებები*, თბილისი.
- პოპიაშვილი, ა. (1988). *ინდივიდის პრობლემა ს. კირკეგორისა და ფ. ნიცშეს ფილოსოფიაში*, თბილისი.
- შტაინერი, რ. (2006). *ჭეშმარიტება და მეცნიერება*, თბილისი.
- ნიცშე, ფ. (1993). *ესე იტყოდა ზარატუსტრა*, თბილისი.
- კიკნაძე, გ. (1978). *ლიტერატურის თეორიისა და ისტორიის საკითხები*, თბილისი.
- Байрон, Д. (1987). *Избранные произведения*, Москва.
- Дьяконова, Н. (1978). *Английский романтизм*, Москва.
- Витгенштейн, Л. (1994). *Философские работы*, Москва.
- Маймин, Е. Слина, Э. (1984). *Теория и практика литературного анализа*, Москва.

REFERENCES:

- Baironi, L. (2013). *Leksebi (Poems)*, Tbilisi.

- Mamardashvili, M. (1992). *Saubrebi Filsofiaze (Conversations on philosophy)*, Tbilisi.
- Ch'umburidze, J. (1974). *Kartuli K'rit'ik'is ist'oria (The history of Georgian criticism)*, T.1, Tbilisi.
- Ch'avch'avadze, Al. (1986). *Tkhzulebebi (Essay)*, Tbilisi.
- p'op'iashvili, A. (1988). *Individis P'roblema S. K'irk'egorisa da F. Nitsshes Filsofiashi* (The problem of the individual Kierkegaard and F. In Nietzsche's philosophy), Tbilisi.
- Sht'aineri, R. (2006). *Ch'eshmarit'eba da Metsniereba (Truth and Science)*, Tbilisi.
- Nitsshe, F. (1993). *Ese It'qoda Zarat'ust'ra (This is what Zarathustra would say)*, Tbilisi.
- K'ik'nadze, G. (1978). *Lit'erat'uris Teoriisa da Ist'oriis Sak'itxebi (Literary theory and history issues)*, Tbilisi.
- Bajpon, D. (1987). *Izbannye proizvedeniya (Selected Writings)*, Moskva.
- D'yakonova, N. (1978). *Anglijskij Romantizm (English Romanticism)*, Moskva.
- Vitgenshtein, L. (1994). *Filosofskie Raboty (Philosophical Works)*, Moskva.
- Majmin, E. Slinina, Je. Маймин, Е. (1984). *Teoriya I Praktika Literaturnogo Analiza (Theory and Practice of Literary Analysis)*, Moskva.

Byron's religious and philosophical problematics

Malkhaz Baladze

Assoc. Professor

Department of Georgian Philology,
Batumi Shota Rustaveli State University
Georgia, Batumi.

Abstract.

It is well known in literature that the spiritual growth of romantic literature was a Christian viewpoint. Due to the fact that Byron frequently referred to Biblical themes, the religious issue became one of the major issues in his work.

In general, the use of these topics in world art or literature is one of the major issues of modern literary criticism. This can also be proven by the fact that in recent times there has been an increased interest in the spiritual foundations of European culture. Byron's work in England and America, both religious and philosophical aspects of Byron became the subject of study, especially after the 20th century. This topic is an attempt to briefly discuss this big issue. Also, some parallels with Georgian romance will be interesting.

Researchers interested in Byron's work concluded that the poet's views on religion were not systematic, he leaned towards Calvinism and was raised on a Deist viewpoint. Yet he never stopped associating himself with scepticism and rationalism, yet, at the same time, he denied Volterian dry rationalism. A major factor that influenced the poet's unambiguous and difficult development of religious-philosophical views was Byron's high intellectualism and his activity in that regard. Also, the natural sciences, their achievements, and the rationalist spirit of that era played a big role.

Byron has always tried to believe that the world is in order and, so to speak, kind. And then, with all his emotion and anger, he was looking for answers to the questions that were raised.

Byron believed throughout his life in the necessity of faith in Adam, which helped him to realize the moral fullness and the

underlying power of the universe. He was not an orthodox Christian. Out of intellectual integrity and curiosity of the mind the poet was forced to turn to various religious-philosophical and ethical doctrines which could not provide satisfactory answers to the ontological questions he had. To solve the problem artistically, the poet creates a universal model for the essence of being and human interaction.

Comparison with Georgian romantics also gives an interesting picture in the work.

Keywords: Romanticism; Byron; Religious; Philosophical; Byronism.